

Zakościelna, Anna

Nowe materiały do rekonstrukcji obrzędki pogrzebowego kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej

Archeologia Polski Środkowowschodniej 1, 175-186

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MATERIAŁY I ODKRYCIA

ANNA ZAKOŚCIELNA

NOWE MATERIAŁY DO REKONSTRUKCJI OBRZĄDKU POGRZEBOWEGO
KULTURY WOŁYŃSKO-LUBELSKIEJ CERAMIKI MAŁOWANEJ

Wstęp

Od kilku lat pracownicy Wydziału Archeologicznego Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Zamościu odbierali sygnały o niszczących w różnych rejonach woj. zamojskiego obiektach grobowych kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej (KW-LCM). Zgłoszenia te były systematycznie realizowane w terenie, a wyniki interwencji ratowniczych na bieżąco udostępniane, głównie na łamach „Sprawozdań z badań terenowych w województwie zamojskim...” (J. Buszewicz 1987; tenże 1992; 1993; J. Kuśnierz, J. Niedźwiedz, W. Panasiewicz 1987). W badaniach ratowniczych aktywnie uczestniczyła również Katedra Archeologii UMCS (A. Kokowski, J. Ścibior, J. Ścibior 1994a; A. Kokowski, J. J. Ścibiorowie 1994b), która od roku ubiegłego, praktycznie przejęła te obowiązki na terenie Grzędy Horodelskiej. Przy okazji szeroko zakrojonych badań cmentarzysk KW-LCM wykonano, w pierwszym etapie realizacji tego programu, interwencje ratownicze w Husynnem i Strzyżowie (J. Gurba, A. Zakościelna 1995; A. Zakościelna, J. Gurba 1995).

Husynne, stan. 2

Położenie stanowiska

Stanowisko leży w strefie krawędzowej terasy nadzalewowej Bugu, wyniesionej *ca* 6 m ponad wąską, w tym miejscu, terasę denną. Ekspozycję ma południową i południowo-wschodnią (ryc. 1: A). W czasie badań Archeologicznego Zdjęcia Polski stwierdzono wielokulturowy charakter obiektu i określono zasięg materiału powierzchniowego na *ca* 3 ha. Odkryty grób znajdował się w południowej partii stanowiska. Badania prowadzono w części południowej i centralnej mając na względzie wyeksplorowanie obiektu oraz uchwycenie zasięgu ewentualnego cmentarzyska. Założono dwa wykopy o wymiarach 2 x 15 m, zorientowane osią dłuższą wschód - zachód. W czasie badań ratowniczych potwierdzono wielokulturowy charakter stanowiska odkrywając w warstwie ornej i podglebiu bogate materiały KW-LCM, strzyżowskiej, trzcinieckiej, lużyckiej, z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza. Poza grobem KW-LCM i pozostałościami paleniska wczesnośredniowiecznego, nie odkryto innych obiektów nieruchomych. Nie natrafiono również na kolejne groby KW-LCM, jednak ta ostatnia obserwacja, z uwagi na znaczną odległość między wykopami 1 i 2, nie wyklucza możliwości istnienia w tym miejscu cmentarzyska. O rozmieszczeniu wykopów decydował ratowniczy charakter

podjętych w Husynnem badań oraz fakt, że odkrywca wskazywał również centralną partię stanowiska jako miejsce odkrycia kolejnego grobu. Wykop 1 założony we wskazanym miejscu nie ujawnił jednak obiektu o takim charakterze.

Opis obiektu

Na pozostałości grobu KW-LCM natrafiono w północno-wschodnim narożniku wykopu 2 (odcinek C) na głębokości 20-25 cm od dzisiejszego poziomu gruntu, bezpośrednio pod warstwą orną. W podglebiu silnie przemieszanym ze współczesnym humusem zarysy jamy grobowej były całkowicie niewidoczne, na co wpływ miało zapewne tak płytkie zaleganie obiektu, a w związku z tym intensywny proces przemywania i działalność gryzoni. Znacznie zniszczony szkielet kobiety w wieku *Maturus* (por. W. Kozak-Zychman w tym tomie) spoczywał w pozycji lekko skurczonej, pierwotnie na lewym boku, głową na południe. Największym zniszczeniom uległa górna część kośćca, brakowało czaszki i większości kości klatki piersiowej oraz prawej kończyny górnej. Dolna część szkieletu uległa znacznie mniejszej dewastacji. Poważniejsze ubytki zanotowano jedynie w kolanowym odcinku lewej kończyny dolnej (ryc. 1: B). Przy zmarłej nie natrafiono na żadne pozostałości wyposażenia grobowego leżące *in situ*, natomiast na zachód od lewego podudzia odkryto kość młodej świni. *Ca* 20 cm na wschód od stóp zmarłej zarejestrowano niewielki współczesny wkop („dołek”), do którego odkrywca zrzucił kilkanaście fragmentów amfory dwuuchej, która uległa zniszczeniu najprawdopodobniej w czasie amatorskiego rozkopywania grobu. W kolekcji A. Gosiewskiego znajduje się sześć naczyń, wiórek krzemiennej i fragment zawieszki z szabli dzika pochodzące z wyposażenia tego obiektu (dziękuję panu Andrzejowi Gosiewskiemu z Hrebennego za udostępnienie do publikacji zabytków przechowywanych w jego kolekcji). Odkrywca nie potrafi niestety wskazać w jakiej pozycji w stosunku do szkieletu znajdowały się poszczególne elementy wyposażenia grobowego. Straciliśmy zatem niemal cały kontekst archeologiczny opisywanego pochówku.

Wyposażenie grobowe

1. Naczynie doniczkowe z czterema delikatnie uformowanymi „języczkowatymi” zgrubieniami rozmieszczonymi symetrycznie na wylewie. Powierzchnia zewnętrzna lekko błyszcząca czarna, ze śladami poziomych i ukośnych zagładzeń, wewnętrzna ciemnoszara, matowa.

Przełom jednobarwny, czarny spoisty, z widoczną niewielką ilością domieszki drobnego piasku i drobno tłuczonych skorup. Wypał dobry. Wymiary: wysokość 83 mm, średnica wylewu 81 mm, dna 45 mm (ryc. 2: a).

2. Naczynie doniczkowe z czterema wyciągnięciami wylewu rozmieszczonymi symetrycznie, przy czym jedno jest znacznie wyższe od pozostałych. W partii przydennej łagodna profilacja tworzy rodzaj *quasi* stopki. Powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna, przełom, ilość i rodzaj domieszki, wypał - analogiczne jak u naczynia 1. Wymiary: wysokość 90-100 mm, średnica wylewu 110 mm, dna 58 mm (ryc. 2: b).

3. Czarka o powierzchni zewnętrznej lekko błyszczącej, gładkiej, wewnętrznej ciemnoszrej, matowej. Przełom jednobarwny, czarny zwarty, bez widocznej domieszki. Wypał dobry. Wymiary: wysokość 48 mm, średnica wylewu 56 mm, brzuśca 68 mm, dna 37 mm (ryc. 2: c).

4. Czarka. Sposób opracowania obydwu powierzchni, przełom, domieszka i wypał analogiczne jak u naczynia 3. Wymiary: wysokość 45 mm, średnica wylewu 55 mm, brzuśca 67 mm, dna 38 mm (ryc. 2: d).

5. Czarka o cechach technologicznych identycznych jak poprzednia. Wymiary: wysokość 40 mm, średnica wylewu 52 mm, brzuśca 63 mm, dna 31 mm (ryc. 2: e).

6. Czarka malowana białą farbą w motywy naprzemiennych małych (wierzchołkiem ku górze) i dużych (wierzchołkiem ku dołowi) trójkątów na całej powierzchni zewnętrznej. Na wewnętrznej powierzchni wylewu występuje ornament krótkich grubych kresek również malowanych białą farbą. Cechy technologiczne nie różnią się od poprzedniej czarki. Wymiary: wysokość 35 mm, średnica wylewu 49 mm, brzuśca 57 mm, dna 28 mm (ryc. 2: f).

7. Amfora z dwoma rożkowatymi uchami na największej wydętości brzuśca przekłutymi poziomo. Powierzchnia zewnętrzna matowa gładka, wewnętrzna ze śladami poziomych i ukośnych zagładzeń. Przełom jednobarwny ciemny zwarty, z widoczną niewielką ilością domieszki średniej grubości tłuczonych skorup i drobnego piasku. Wypał bardzo dobry. Wymiary: zachowana wysokość 206 mm, średnica brzuśca 269 mm, dna 128 mm (ryc. 2: g).

8. Fragment wióra z mikroretuszem użytkowym, jedna krawędź wzdłużnie wyświecona. Krzemień wołyński. Wymiary: długość 42 mm, szerokość 16 mm, grubość 5 mm (ryc. 2: h).

9. Fragment zawieszki z kła dzika silnie zapolerowany na całej powierzchni, z otworkiem w części górnej o średnicy 2 mm (ryc. 2: i).

Strzyżów, stan. 10

Położenie stanowiska

Stanowisko zlokalizowane jest w strefie krawędziowej doliny Bugu, na skraju wysoczyzny lessowej. Zajmuje wyniesienie o ekspozycji okrężnej i przewyższeniu ponad terasę nadzalewową sięgającym 20-

25 m. Od strony wschodniej ogranicza je głęboki wąwóz porośnięty lasem (ryc. 1). W 1956 r. J. Głosik zarejestrował tu nieliczne fragmenty naczyń kultury ceramiki wstęgowej rytej i KW - LCM (J. Głosik 1959-1960). Weryfikację metodą AZP przeprowadził w 1983 r. S. Jastrzębski odkrywając ubogie materiały KW-LCM. W ciągu ostatnich kilku lat stanowisko było obiektem penetracji A. Gosiewskiego, który z trzech niszczonej głęboką orką grobów KW-LCM wydobył 11 naczyń, 2 narzędzia krzemienne, a ponadto z powierzchni stanowiska zebrał siedem paciorków z muszli małża.

Wykopy o łącznej powierzchni 150 m² założono na kulminacji wyniesienia oraz w górnej partii północnego stoku (ryc. 3). O takiej lokalizacji zdecydowały informacje A. Gosiewskiego i widoczne jeszcze na powierzchni zagłębienia po amatorskich wkopach. Ponadto sieć sondazy pokryto stok południowy i zachodni.

Opis obiektów i wyposażenia grobowego

Na kulminacji wyniesienia natrafiono na pozostałości dwóch grobów KW-LCM (nr 1 i 3 - ryc. 3). Trzeci grób (nr 2) został całkowicie zniszczony. Na podstawie relacji A. Gosiewskiego i obserwacji poczynionych w czasie badań można z dużym prawdopodobieństwem lokalizować go na pograniczu ćwiartki A i B aru 6 (ryc. 3). W czasie zdejmowania warstwy ornej natrafiono na duży fragment amfory, który rekonstruuje się z opisaną jako nr 1 z tego grobu.

Grób nr 1

znajdował się w ćw. B aru 16 (ryc. 3). Na głębokości 20-25 cm od dzisiejszej powierzchni gruntu, na pograniczu oraniny i calca, natrafiono na koncentrację zniszczonych kości ludzkich, która sprawiała wrażenie całkowicie zaburzonej i przemieszanej, o niezachowanym porządku anatomicznym (ryc. 4A). W pozycji *in situ* zachowały się jedynie kości kończyn dolnych. Wykonano szczegółową planografię materiału osteologicznego, co w konsultacji z antropologiem doprowadziło do wniosku, że grób krył szczątki dwóch osobników, z których jeden mógł spoczywać w pozycji skurczonej na prawym boku, głową na północny - zachód (osobnik nr 1 - kobieta w wieku *Iuvenis* - por. W. Kozak-Zychman, E. Gauda w tym tomie). Ułożenia szkieletu drugiego osobnika nie sposób dziś odtworzyć.

W kolekcji A. Gosiewskiego znajduje się pięć naczyń oraz dwa narzędzia krzemienne z tego obiektu. Związek tego zespołu zabytków z grobem nr 1 został potwierdzony w czasie eksploracji grobu. Odkryto fragmenty ceramiki, które pochodzą (sklejają się) z naczyń pozostających w jego zbiorach. Podobnie rzecz się ma z uszkodzonym narzędziem wiórowym. Relacja odkrywców nie jest niestety na tyle dokładna, aby odtworzyć pozycje poszczególnych zabytków w grobie.

1. Naczynie tulipanowate z dwoma poziomo przekłutymi uszkami na największej wydętości brzuśca i dwoma zgrubieniami wylewu lekko wyniesionymi ponad brzeg. Te elementy zdobniczo - funkcjonalne umieszczone są nieznacznie asymetrycznie względem siebie i względem osi naczynia. Powierzchnia zewnętrzna błyszcząca ze

ślądami ukośnych zagładzeń. Wypał dobry. Wymiary: wysokość 226 mm, średnica wylewu 209 mm, brzuśca 200 mm, dna 96 mm (ryc. 5: a).

2. Naczynie esowate z dwoma zaokrąglonymi, poziomo przekłutymi uszkami na największej wydętości brzuśca. Powierzchnia zewnętrzna matowa, ze śladami poziomych i ukośnych zagładzeń. Przełom jednobarwny czarny, dość zwarty, z widoczną niewielką ilością domieszki drobnego piasku i drobno tłuczonych skorup. Wypał dobry. Wymiary: wysokość 178 mm, średnica wylewu 153 mm, brzuśca 160 mm, dna 77 mm (ryc. 5: b).

3. Naczynie esowate z dwoma rożkowatymi guzkami na największej wydętości brzuśca. Powierzchnia zewnętrzna wygładzona do połysku plamista, w górnej części brzuśca widoczne ślady pionowych zagładzeń. Przełom jednobarwny czarny, zwarty. W masie ceramicznej zauważalna niewielka ilość domieszki drobno tłuczonych skorup. Wymiary: wysokość 178 mm, średnica wylewu 133 mm, brzuśca 165 mm, dna 69 mm (ryc. 5: d).

4. Amfora gruszkowata z dwoma poziomo przekłutymi uszkami przy wylewie, z których jedno jest zaokrąglone, drugie zaś prawie kolankowate. Powierzchnia zewnętrzna wygładzona matowa, ze śladami poziomych i ukośnych zagładzeń. Wymiary: wysokość 170 mm, średnica wylewu 86 mm, brzuśca 165 mm, dna 72 mm (ryc. 5: e).

5. Puchar kielichowaty z wysoką szyją i łagodnie profilowanym brzuścem. Powierzchnia zewnętrzna gładzona matowa. Wymiary: wysokość 170 mm, średnica wylewu 147 mm, brzuśca 85 mm, dna 58 mm (ryc. 5: c).

6. Wiór z krzemienia wołyńskiego trzykrotnie współcześnie złamany. W części górnej ma uformowany rodzaj płaskiego ostrołukowego drapiska. Wymiary; długość ?, szerokość 31 mm, grubość 10 mm (ryc. 4B: a).

7. Drapacz z krzemienia wołyńskiego na wiórowcu obubocznym z retuszem rynienkowatym. Wymiary: długość 56 mm, szerokość 18 mm, grubość 5 mm (ryc. 4B: b).

Grób nr 2

został całkowicie zniszczony. Fragmenty szkieletu mężczyzny (powyżej 20 lat - por. W. Kozak-Zychman, E. Gauda w tym tomie), głównie kości długie i fragmenty czaszki znaleziono na skraju pobliskiego lasu, gdzie zostały złożone przez odkrywcę. W jego kolekcji znajduje się pięć naczyń, które mają pochodzić z tego obiektu i siedem paciorków z muszli małża znalezionych na powierzchni w okolicach grobu nr 2 (ryc. 6: f-l).

1. Amfora gruszkowata z dwoma najprawdopodobniej zaokrąglonymi, poziomo przekłutymi uszkami przy wylewie. Powierzchnia zewnętrzna wygładzona do połysku, ze śladami różnokierunkowych zagładzeń. Przełom jednobarwny czarny, zwarty, z widoczną niewielką ilością domieszki bardzo drobno tłuczonych skorup. Wymiary: wysokość 212 mm, średnica wylewu 80 (?) mm, brzuśca 190 mm, dna 86 mm (ryc. 6: a).

2. Amfora gruszkowata z dwoma poziomo przekłutymi uszkami przy wylewie i dwoma symetrycznymi zgrubieniami wyniesionymi ponad wylew.

Powierzchnia zewnętrzna gładzona błyszcząca ze śladami poziomych i ukośnych zagładzeń. Przełom jednobarwny zwarty, bez widocznej domieszki. Wymiary: wysokość 169 mm, średnica wylewu 73 mm, brzuśca 153 mm, dna 70 mm (ryc. 6: b).

3. Naczynie esowate z dwoma rożkowatymi guzkami na największej wydętości brzuśca. Powierzchnia zewnętrzna gładzona, lekko błyszcząca. Przełom jednobarwny czarny, zwarty z widoczną niewielką ilością domieszki drobnego piasku. Wymiary: wysokość 124 mm, średnica wylewu 82 mm, brzuśca 112 mm, dna 62 mm (ryc. 6: e).

4. Czerpak kulisty z uchwytem przy wylewie w kształcie guzka rożkowato opadającego ku dołowi. Powierzchnia zewnętrzna nosi ślady poziomych i ukośnych zagładzeń. Wypał dobry. Wymiary: wysokość 81-87 mm, średnica wylewu 72 mm, brzuśca 102 mm, dna 50 mm (ryc. 6: c).

5. Miniaturowa czarka o kulistym brzuścu i lekko wychylonym na zewnątrz wylewie. Powierzchnia zewnętrzna gładzona matowa. Wymiary: wysokość 56 mm, średnica wylewu 50 mm, brzuśca 61 mm, dna 35 mm (ryc. 6: d).

Grób nr 3

odkryto w ćw. C aru 26 na głębokości 20-25 cm. Mężczyzna w wieku *Adultus* (20-25 lat - por. W. Kozak-Zychman, E. Gauda w tym tomie) spoczywał w pozycji mocno skurczonej na prawym boku, głową na południe z dłońmi złożonymi przed twarzą. Szkielet był dość dobrze zachowany. Największym zniszczeniom uległa czaszka - została ścięta przez pług, który zaburzył również układ lędźwiowego odcinka kręgosłupa i - częściowo - partii miednicznej. Na długości *ca* 120 cm w kierunku północno-zachodnim od pochówku rejestrowano rozwleczone przez pług kości ludzkie (m. in. fragmenty czaszki, kości długich i kręgi), wśród których natrafiono na kilka bardzo źle zachowanych okrągłych paciorków z muszli małża (ryc. 7) Za głową zmarłego zaobserwowano wyraźny ślad po naczyniu wyjętym przez odkrywcę, a na zachód od dolnej części szkieletu, zarys współczesnego wkopu. W czasie preparowania kości odkryto dwa paciorki z muszli małża, mikrolityczny półtylczak leżący przy lędźwiowej partii kręgosłupa i kilkanaście fragmentów ceramiki KW-LCM. Według relacji A. Gosiewskiego na wyposażenie grobu składało się ponadto jedno naczynie stojące za czaszką (w miejscu zaobserwowanego śladu?).

1. Zachowane niekompletnie naczynie doniczkowate (?). Powierzchnia zewnętrzna gładzona matowa. Przełom jednobarwny czarny, zwarty, z widoczną domieszką drobno tłuczonych skorup. Wymiary: zachowana wysokość 98 mm, średnica dna 73 mm (ryc. 7: a).

2. Mikrolityczny półtylczak z krzemienia wołyńskiego. Długość 17 mm, szerokość 6 mm, grubość 2 mm.

3. Paciorek z muszli małża. Średnica 9 mm, średnica otworu 2 mm, grubość 2 mm (ryc. 7: b).

4. Paciorek z muszli małża. Średnica 9 mm, średnica otworu 2 mm, grubość 1,5 mm (ryc. 7: c). Na

stanowisku odkryto ponadto grób kultury strzyżowskiej (ryc. 3), który będzie przedmiotem odrębnej publikacji (J. Gurba, A. Zakościelna 1995).

Zagadnienia ogólne

Prezentowane zespoły grobowe powiększają bazę źródłową dla studiów nad obrządkiem pogrzebowym KW-LCM. Wartość ich jest jednak znacznie obniżona z uwagi na to, że były wcześniej naruszone przez amatorskiego eksploratora. Wydaje się, że we wszystkich przypadkach potwierdzono jego relacje dotyczące przynależności poszczególnych zestawów naczyń do badanych grobów. Zespoły te pozbawione są niestety całości kontekstu kulturowego w jakim się znajdowały, nie sposób bowiem odtworzyć pozycji poszczególnych elementów wyposażenia w pochówkach. Biorąc za podstawę analogie z licznych nie zniszczonych zespołów grobowych można jedynie z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że zestawy naczyń znajdowały się ponad głową i za stopami zmarłych. Jest to dość rygorystycznie stosowana reguła w obrządku pogrzebowym KW-LCM (A. Kokowski, A. Zakościelna 1988 i tam dalsza literatura; por. także: J. Gurba, A. Zakościelna 1995).

Grób z Husynnego jest kolejnym zespołem, co do którego trudno stwierdzić czy towarzyszyły mu inne pochówki. Nie przyniosły rozstrzygnięcia tej kwestii badania ratownicze dość dużej powierzchni w obrębie stanowiska 2. Przypuszczać jednak należy, że mamy tu do czynienia z kolejnym cmentarzyskiem. Na kilku zbadanych dotychczas nekropolach KW-LCM (niestety niekompletnie), groby rozmieszczane są w dużych odległościach od siebie. Na liczącym sześć grobów cmentarzysku ze stan. 2A w Strzyżowie, minimalna odległość między grobami wynosiła 1,5 m, maksymalna zaś 5 m (A. Kutylowski 1965). Podobnie mało zwarty układ grobów zanotowano na cmentarzysku w Gródku nad Bugiem, stan. 1C (A. Kokowski 1989), w Strzyżowie, stan 26 (A. Zakościelna, J. Gurba w tym tomie) oraz na

prezentowanym tu cmentarzysku ze stan. 10 w tej samej miejscowości (ryc. 3).

Omówione zespoły grobowe dostarczają danych dla rekonstrukcji panującego w KW-LCM rytuału pogrzebowego. Zmarli złożeni zostali zgodnie z panującą w tej kulturze regułą w pozycji skurczonej, głową na południe. Współ z wciąż jeszcze nielicznymi pochówkami, dla których wykonano analizy antropologiczne sugerują, iż w zależności od płci zmarli składani byli na lewym - kobiety (Husynne, stan 2, a ponadto groby nr 2 i 3 na stan. 26 w Strzyżowie - por. A. Zakościelna, J. Gurba 1995) lub na prawym boku - mężczyźni (Strzyżów, stan. 10, grób 3, a ponadto Strzyżów, stan. 26, groby 2, 3, 4 - por. A. Zakościelna, J. Gurba 1995: tychże - w tym tomie oraz Gródek, stan. 1C, grób I - por. A. Kokowski, A. Zakościelna 1988; W. Kozak-Zychman 1988). Hipoteza ta zweryfikowana zostanie zarówno przyszłymi badaniami, jak i trwającym właśnie opracowaniem szczątków kostnych z grobów KW-LCM pochodzących z wcześniejszych odkryć (powstaje ono właśnie w Katedrze Archeologii UMCS, w ramach pracy magisterskiej p. Ewy Gaudy pod kierunkiem doc. dr Jana Gurby i dr W. Kozak-Zychman).

Obydwa cmentarzyska rozpatrywane będą w szerszym kontekście nekropoli KW-LCM położonych na Grzędzie Horodelskiej i w Kotlinie Hrubieszowskiej, których badania rozpoczęto w 1994 r. (por. J. Gurba, A. Zakościelna 1995). Teren ten prezentuje się obecnie jako centrum bardzo intensywnego osadnictwa tej kultury, stwarzające wyjątkowo dogodne warunki dla badań jej chronologii, periodyzacji wewnętrznej, struktur osadniczych, a także stosunków społecznych.

Badania prowadzili Anna Zakościelna i Jan Gurba przy pomocy studentów I roku (1994/1995) archeologii UMCS. Finansował UMCS i Cukrownia Strzyżów. Tej ostatniej oraz Szkole Podstawowej w Strzyżowie składamy serdeczne podziękowania również za pomoc organizacyjną.

Literatura

- Buszewicz J.
1987 Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na wielokulturowej osadzie w Tyszowcach, stan. 25B, Spr. zam., s. 8-10.
1992 Rogalin, stan. 3/49, Spr. zam., s. 2-8.
1993 Topornica, stan. 21, Pr. i Mat. Zam., s. 287-296.
- Gurba J., Zakościelna A.
1995 Badania wykopaliskowe na terenie Strzyżowa i okolic w roku 1994, Spr. zam., s. 9-14.
- Kokowski A.
1989 Południowa część osady kultury pucharów lejkowatych na stanowisku 1C w Gródku nad Bugiem, woj. Zamość (Badania lat 1984-1986), Spr. Arch., t. 40, s. 39-56.
- Kokowski A., Ścibior J., Ścibior J.
1994a Nowy grób kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej z Gródka nad Bugiem, Spr. zam., s. 5-9.
- Kokowski A., Ścibiorowie J. J.
1994b Dziesiąty grób kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej ze stanowiska 1C w Gródku nad Bugiem, woj. zamojskie, Spr. UMCS, s. 14-19.
- Kokowski A., Zakościelna A.
1988 Grób kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej z Gródka nad Bugiem, stan. 1C, gm. Hrubieszów, woj. Zamość, Spr. Arch., t. 39, s. 59-67.
- Kozak-Zychman W.
1988 Charakterystyka antropologiczna szczątków kostnych z grobu kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej z Gródka nad Bugiem, stan. 1C, gm. Hrubieszów, woj. Zamość, Spr. Arch., t. 39, s. 69-71.
- Kutylowski A.
1965 *Cmentarzysko kultury ceramiki wstęgowej malowanej w Strzyżowie*, (mps mgr. UMCS).
- Kuśnierz J., Niedźwiedź J., Panasiewicz W.
1987 Grób kultury lubelsko-wołyńskiej ceramiki malowanej z Gródka nad Bugiem, Spr. zam., s. 3-5.
- Zakościelna A., Gurba J.
1995 Badania cmentarzysk kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej na Grzędzie Horodelskiej w 1994 roku, Spr. UMCS, 1994, s. 3-7.

ANNA ZAKOŚCIELNA

NEW MATERIALS FOR THE RECONSTRUCTION OF THE BURIAL RITE
IN THE VOLHYNIAN-LUBLIN CULTURE OF PAINTED POTTERY

In 1994 salvage excavations were carried out in the burial sites of the Volhynian-Lublin Painted Pottery Culture [V-LPPC] in Husynne, site 2, and in Strzyżów, site 10 (Fig. 1A).

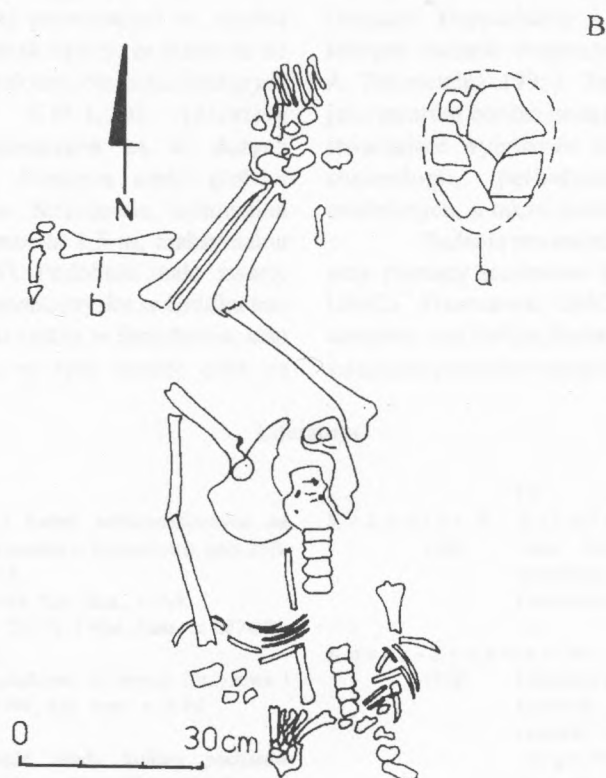
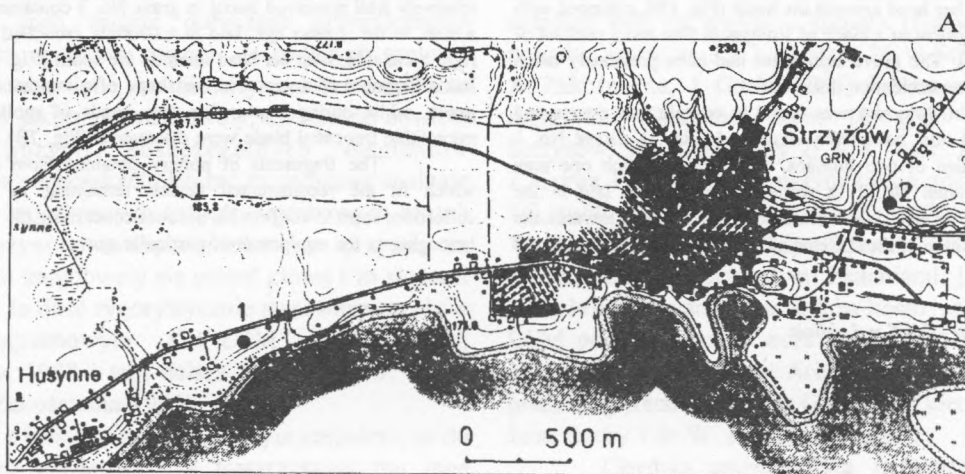
Excavations in Husynne uncovered the remnants of a grave of a woman in the *Maturus* age, laid in the crouching position, on the left-hand side, with her head towards the south (Fig. 1B), equipped with seven vessels, a fragment of a blade of Volhynian flint and a pendant of a boar tusk (Fig. 2). The grave equipment had been previously taken from the object by an accidental discoverer.

Site 10 in Strzyżów was found to contain two graves and remnants of a third one, completely destroyed (Fig. 3). Grave No. 1 contained the remains of two humans. With some caution one may suppose that individual No. 1 (a woman, *juvenis*) was laid in the crouching position, on her right-hand side, with her head towards the north-west. The position of the skeleton of the other individual could not

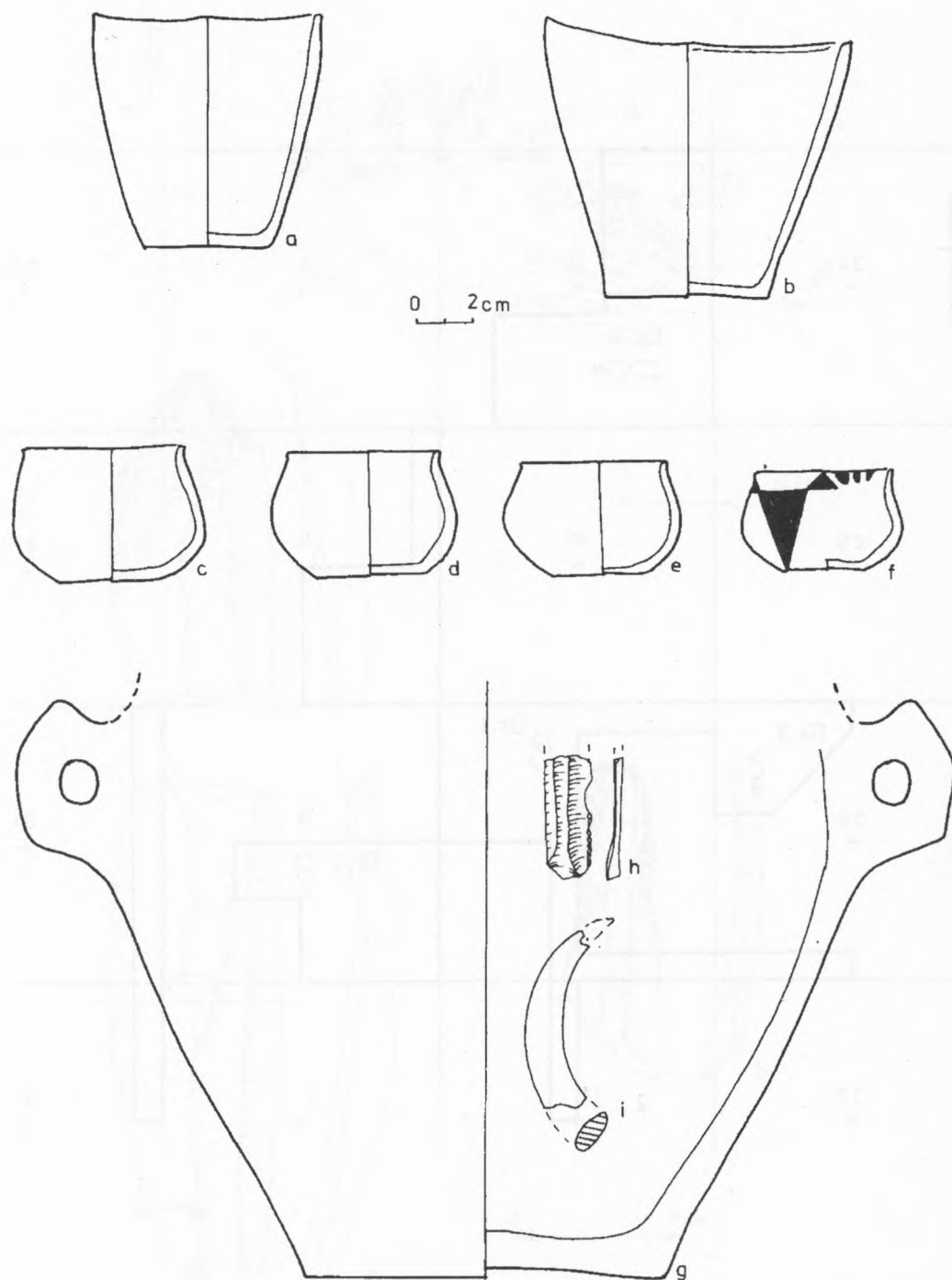
be reconstructed (Fig. 4A). According to the relation of the discoverer, the burials were accompanied by five vessels and two flint tools (Figs. 4B; 5). Grave No. 2 was completely destroyed. In the collection of A. Gosiewski there are five vessels and seven beads of mollusc shell collected from the surface in the site of the discovery (Fig. 6). A relatively well preserved burial in grave No. 3 contained the remains of a man, in the *Adulus* age, laid in a strongly crouched position, on the right-hand side, with his head towards the south (Fig. 7A). A collector has a fragment of a vessel in the shape of a truncated cone from this grave, while during exploration two beads of mollusc shell and a microlithic truncated blade were discovered (Fig. 7B).

The fragments of pottery obtained from the excavations, which fit the reconstructed vessels remaining in A. Gosiewski's collection, seem to confirm his account concerning the sets of vessels as belonging to the equipment of particular graves.

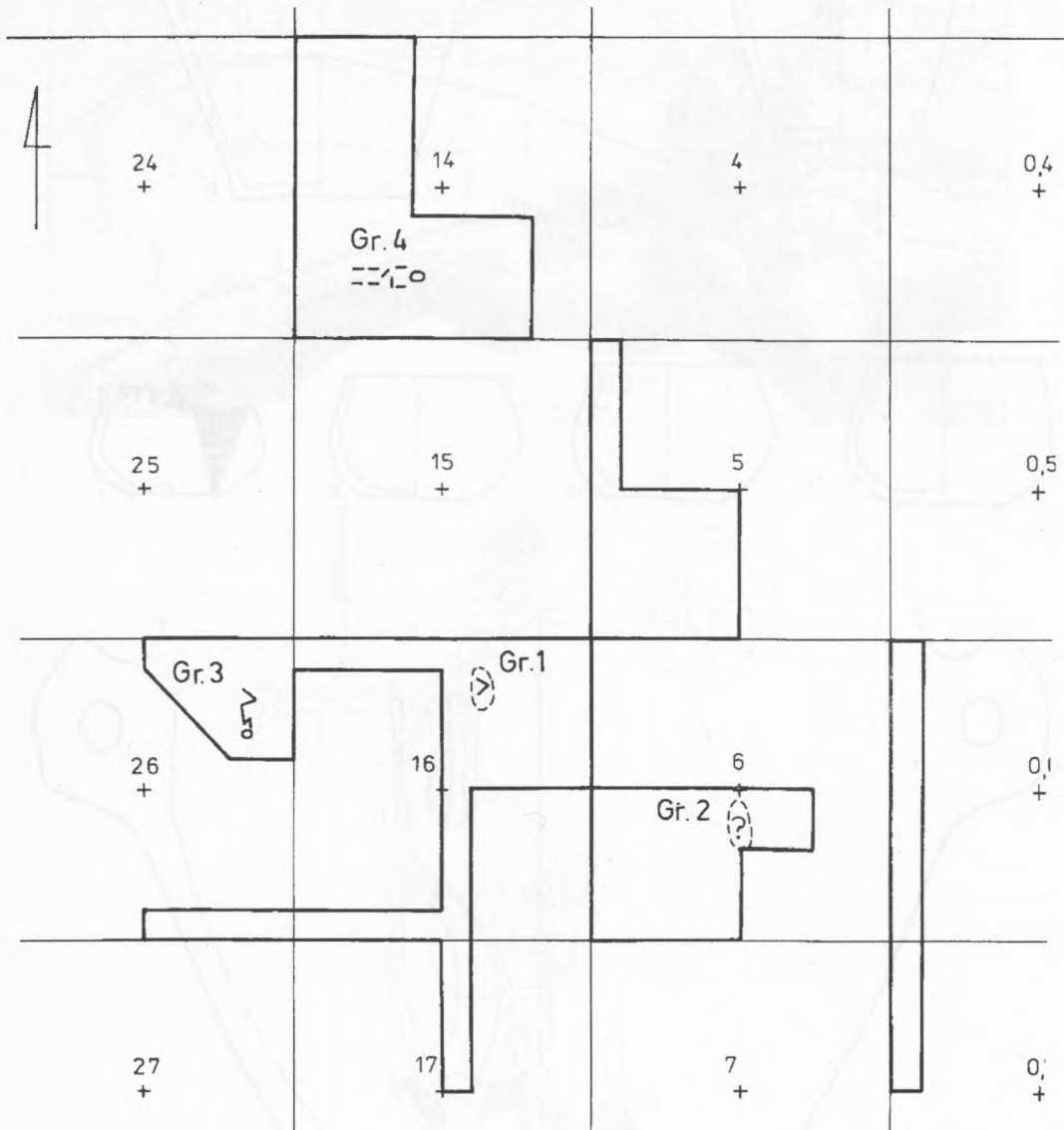
Katedra Archeologii UMCS w Lublinie

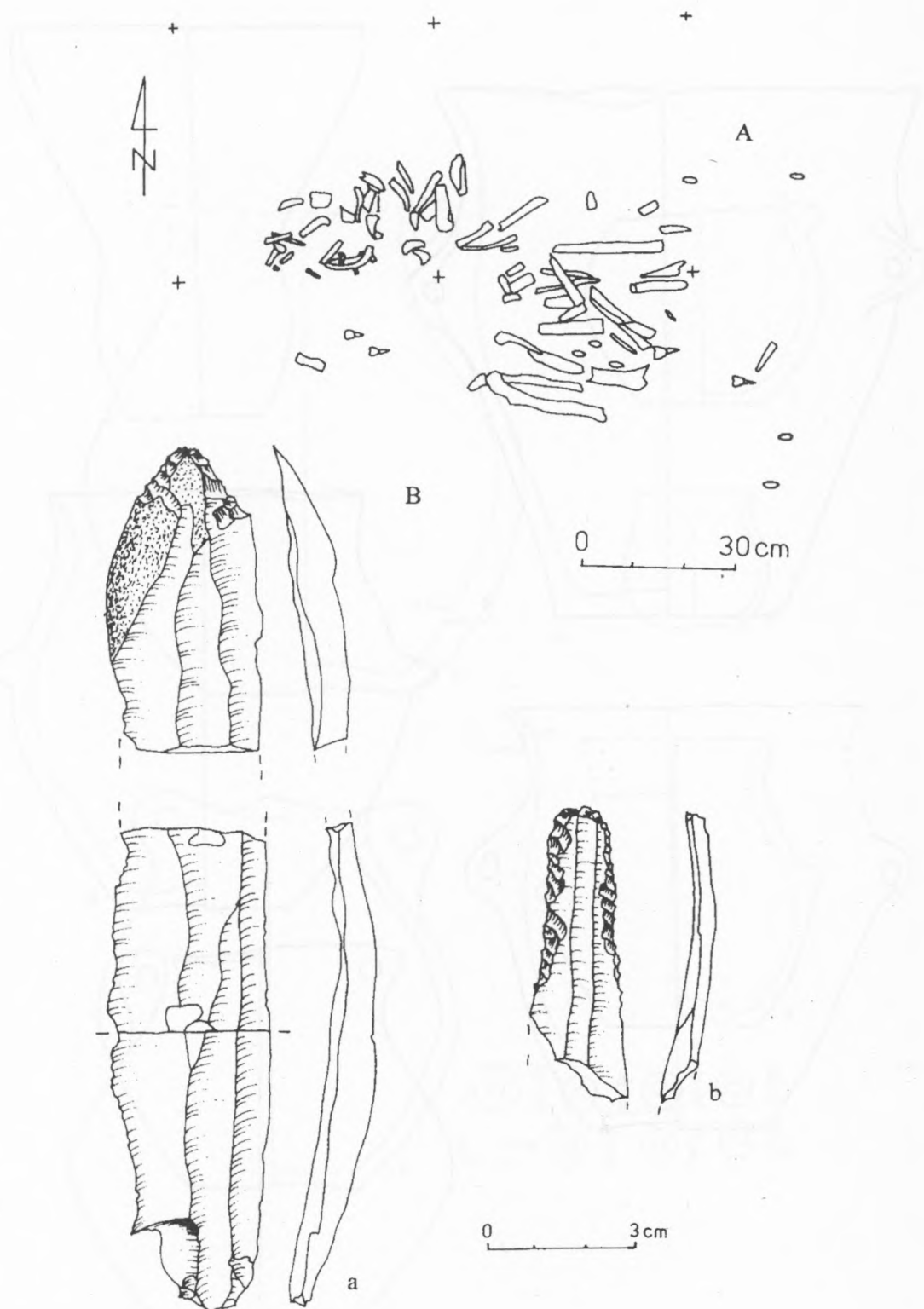
Ryc. 1. A - lokalizacja stanowisk: 1 - Husynne, stan. 2, 2 - Strzyżów, stan. 10. B - Husynne, stan. 2. Plan grobu: a - współczesny wkop, w którym znajdowały się fragmenty amfory, b - kości młodej świni.

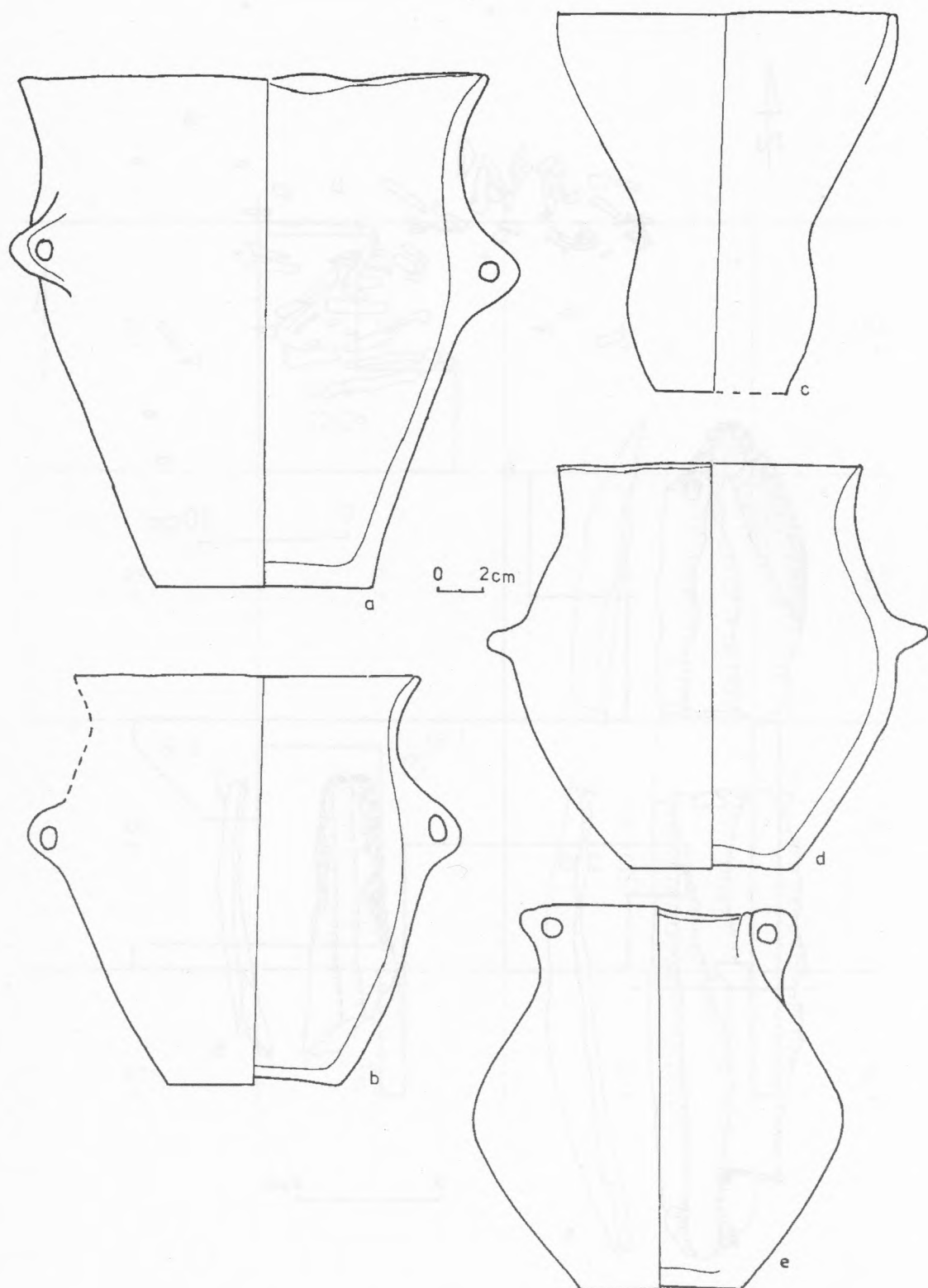
Ryc. 2. Husynne, stan. 2. Wyposażenie grobu.

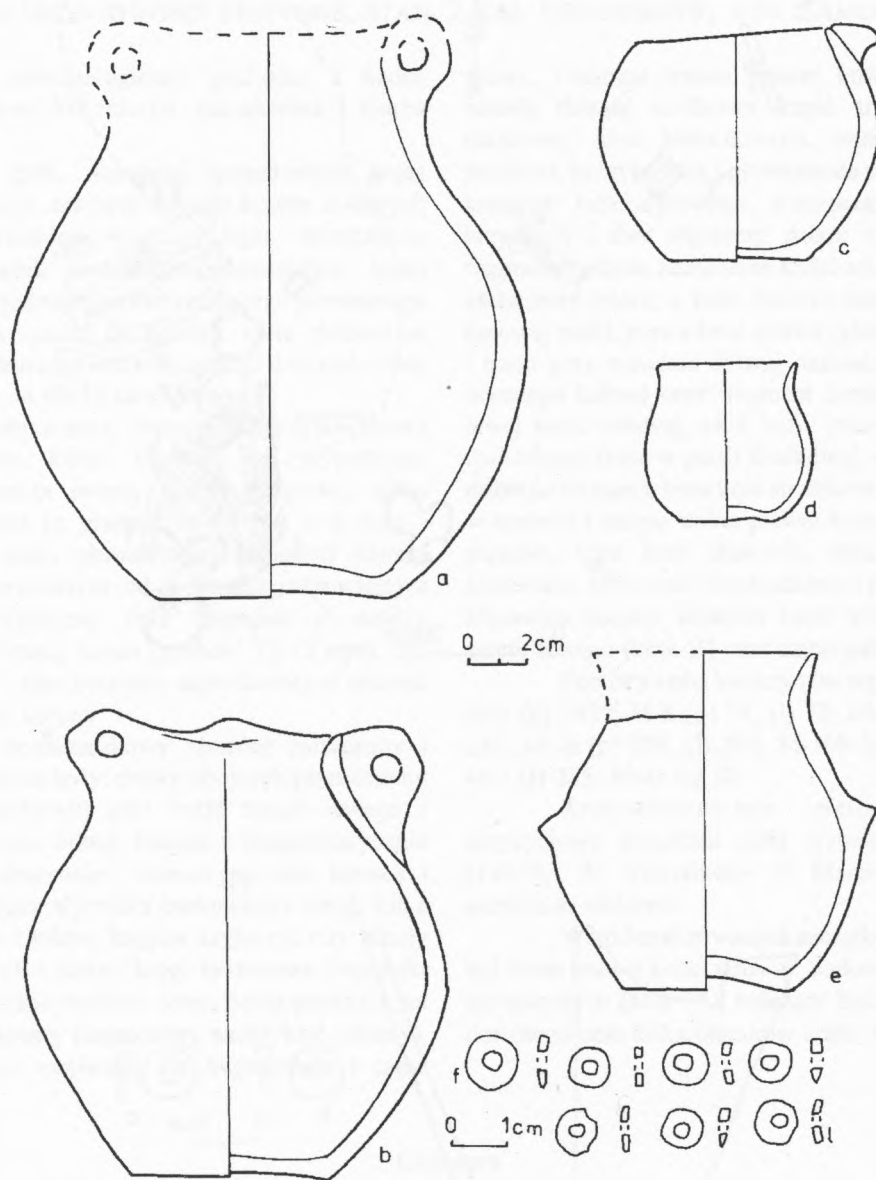
Ryc. 3. Strzyżów, stan. 10. Plan wykopów z lokalizacją grobów (grób 4 - kultura strzyżowska).

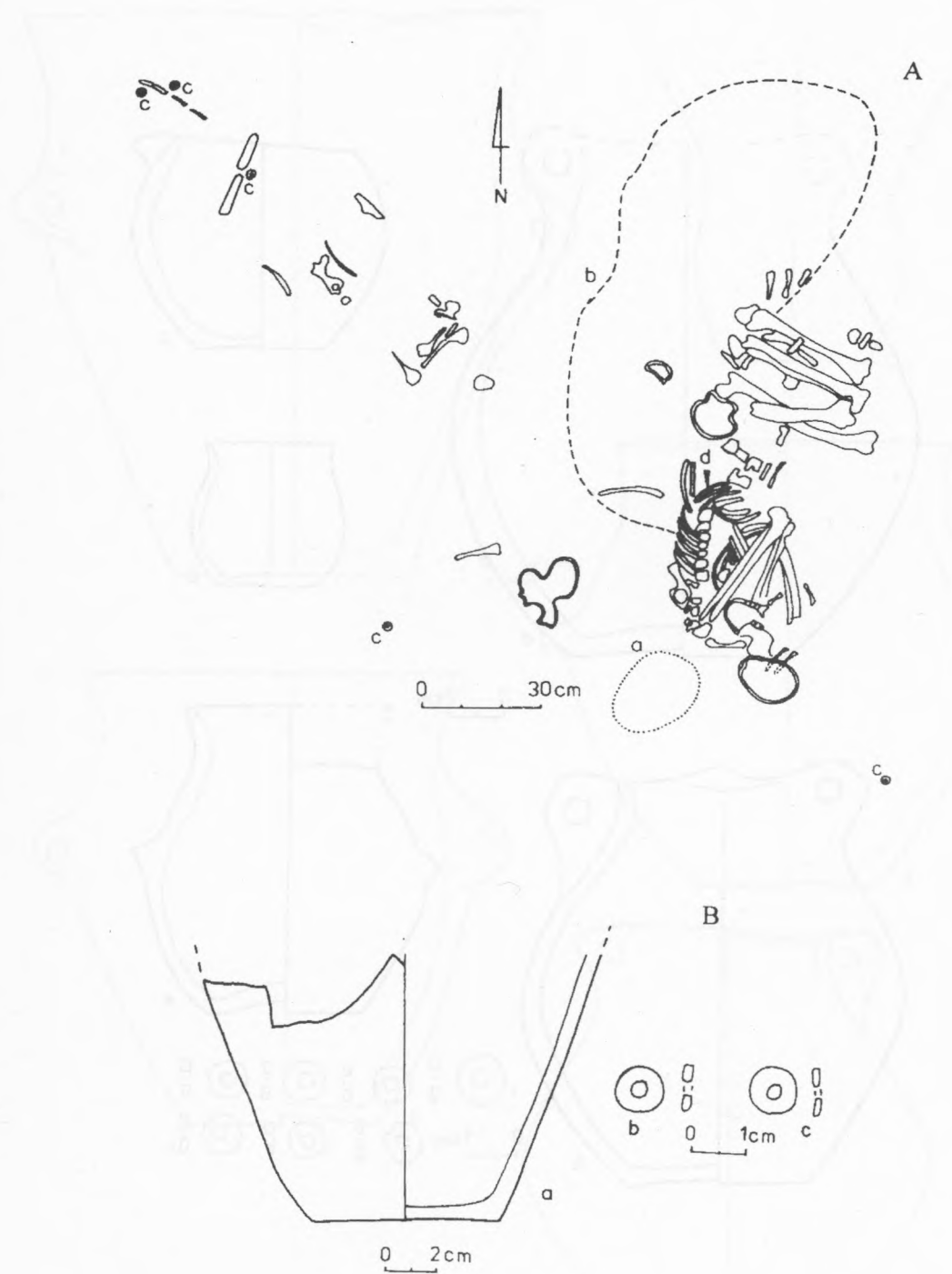
Ryc. 4. Strzyżów, stan. 10. A - plan grobu nr 1; B - narzędzia krzemienne z grobu nr 1.

Ryc. 5. Strzyżów, stan. 10. Naczynia z grobu nr 1.

Ryc. 6. Strzyżów, stan. 10. Wyposażenie grobu nr 2.

Ryc. 7. Strzyżów, stan. 10. A - plan grobu nr 3 (a - ślad po naczyniu, b - współczesny wkop, c - paciorki z muszli małża); B - wyposażenie grobu nr 3.